

Brussel, Koninklijke Bibliotheek, Hs. 19546. Materiaal: perkament, 109 folia (DNB f1v-f105r, boek VI fol. 67v-73r), c. 237 x c. 155 mm (bladspiegel 185 x 105 - Lieftinck, 1952, 4 e.v.). Mise-en-page: 2 kolommen/40 r. Schrift: littera textualis. Datering: kort na 1300 (vermoedelijk 13e eeuw, en zeker nog voor het jaar 1322 geschreven - J.F. Willems, zie aant. bij literatuur; MNW 10, 923.2: geschreven tusschen 1314 en 1322. Limburgsch afschrift; Gysseling, 1981, XI: eerste kwart van de 14e eeuw). Herkomst: Brabant. Sigle: B.

* * *

001	B	Aristotiles die seget	054	B	Wart dat selc dier dar leuen mochte
002	B	Dat geen serpent te hebbene pleget	055	B	Soe soude dat lant der ingelsce wesen
003	B	Hoden mar dat sijn saet	056	B	Ende storuen si het bleue hem bi desen
004	B	Nader vessce maniere gaet	057	B	Men deet ende die worme storuen
005	B	Hare tonge lanc swart ende gespelten	058	B	Dus hebben dirsce dlant verworuen ⁴
006	B	Ende leget therte wilmen weten	059	B	Isidorus seid dijt weet
007	B	Recht naden hase inder maniere	060	B	Ende iacob dat serpente sijn heet
008	B	Gescepen alse ene miere	061	B	Bedie hebsi clene gewoud
009	B	Grote serpente hebben alle	062	B	Nachts alse die tijt es coud
010	B	Op die leuere die galle	063	B	Vorwar sied men daer tserpent siet
011	B	Den cleinen dats hare plegen	064	B	Den man naect dattet vliet
012	B	Es sie op een darem gelegen	065	B	Ambrosius seid vor warheit nv
013	B	Oec wert weder siende tserpent	066	B	Dat des menscen nuctere spu
014	B	Eest datment maket blint	067	B	Steruen doet en scijnt
015	B	Eest datmen hem den stert af sleet	067*	B	Vanden liue dat serpent
016	B	Hi waest weder alse die tijt vord geet	068	B	Dus draget elc anders doet
017	B	XXX. rebben heeft serpent	069	B	Siet dat serpent hem in die noet
018	B	Ende daer si uoten ¹ eest bekent	070	B	
019	B	Soe vaste cleuen si te samen	071	B	Al dlijf werpet vorden slach
020	B	Aelst .i. ware dar .ij. houede vut q ^{ua} men	072	B	Op dat dat lijf ont dragen mach
021	B	Vleesch ende gers eten si gemeine	073	B	Es hem thouet gesond bleuen
022	B	Niet en drinken si ofte cleine	074	B	Het ondraget wel sijn leuen
023	B	Wijn hebben si lief ende daer mede	075	B	Alst wille in dat water sijn
024	B	Soe vaetmense te meneger stede	076	B	Spuwet vte dat venijn
025	B	Si en pissen groet no clene	077	B	Alst vte comt so nemet weder
026	B	Want si en hebben blase engene	078	B	Sijn venijn dart leide neder
027	B	Si smelten vtermaten cleine	079	B	Verliestet sijn venijn oec mede
028	B	Nae datsi groet sijn gemeine	080	B	Het doet hem seluen op die stede
029	B	Plinius die maect ons cond	081	B	Lange mach leuen dat serpent
030	B	Alse dat serpent enen man wond	082	B	Want alst hem veroudert kent
031	B	Dat derde selue wreect den man	083	B	Wastet ende wert mager dan
032	B	Want dar niet geduren can	084	B	Soe rumplet sijn vel dat heuet an
033	B	Ende moet steruen dar na saen	085	B	Dan crupet dor een nauwe gat
034	B	Elc serpent en mach verslaen	086	B	Dart mach af stropen dat
035	B	Altoes mar enen man te samen	087	B	Ende verneuwet sine ioget
036	B	Sonder salamandre bi namen	088	B	Hier toe helpt hem des venkels doget
037	B	Plinius spreect dat vander gallen	089	B	Ende alse hem dat sien gaet vte
038	B	Dat venijn coemd van hen allen ²	090	B	Verneuwet dogen ende die rute ⁵
039	B	Wintertijt crupen si gemene	091	B	Goede roke es hem quaet
040	B	In hole bome ende in stene	092	B	Want sie serpente verslaet
041	B	Metten lintine comense vord	093	B	Hir in die tale int gemene
042	B	In irlanc als men hord ³	094	B	Hort van elken vord allene
043	B	Mach altoes geen serpent sijn	095	B	
044	B	Noe nie dat draget venijn	096	B	
045	B	Ja irsce erde vindmen hir	097	B	Aspis es een serpent gedaen ⁶
046	B	Werptmense op een gevenijnt dier	098	B	Gelu blau hebbic verstaen
047	B	Weder het es clene ofte groet	099	B	Dient bijt es metter doet gemeine
048	B	Het bliuet op die stede doet	100	B	Maer met behindecheit niet cleyne
049	B	Dies leestmen dat wilen gesciede	101	B	Beleest ment soe en begaet
050	B	Tusscen dingelsce ende dhirsce liede	102	B	Dat sijn venijn niet en scaed
051	B	Ene grote weringe om .i. eilant	103	B	Ende ment mach vaen met gemake
052	B	Dirsce heisceden te hand	104	B	Dats om sonderlinge sake
053	B	Datmen serpente in dat lant brochte	105	B	Want men hem vten houede doet

106	B	Enen steen diere ende goet	170	B	Ja dlant dart sine ioie in heuet
107	B	Maer nu es ene nature in desen	171	B	Dat veninet vut ende vut
108	B	Want sere scalc eest int belesen	172	B	Het venijnt bome ende cruut
109	B	Want ast dien touerare versteet	173	B	Ende al dat wast groet ende cleine
110	B	Diet met selker aerde veet	174	B	Het scurdt met sinen ademe steine
111	B	In deen ore steect dan den steert ⁷	175	B	Ende venijnt die lucht oec mede
112	B	Ende leget dandre nederweert	176	B	Vlieget .i. vogel dar ter stede
113	B	Ieghen derde ende stop sine oren	177	B	Hine mach niet licht verdingen
114	B	Als die niet en mach horen	178	B	Dan hem sine vedren besingen
115	B	Solinus bescreuen heuet	179	B	Sijn wisplen alle serpente ontsien
116	B	Dat elc met sinen genote leuet	180	B	Ende dar sijt vernemen si vlien ⁹
117	B	Want alse men deen sleet te doet	181	B	Allene die wesel hi verwinnet
118	B	Dander heuet den rowe soe groet	182	B	Want als men int lant bekinnet
119	B	Dat na volgt den mordenare	183	B	In wat hole dat si wonen
120	B	Hine stonde nemmer in selker scare	184	B	Comen die liede metten gonon
121	B	En souden willen ane verden	185	B	Met ruten al ombe behangen
122	B	Dan latet dor gene vrese van swaerden	186	B	Ende doense inden hole gangen
123	B	Men caent hem benemen niet	187	B	Daer bitten sijt doet ter stede
124	B	Hi en si bewert ende ontvliet	188	B	Ende moeten si steruen mede
125	B	Hen sal hem willen nemen dleven	189	B	Nochtan al eest doet
126	B	Van enen aspise es bescreuen	190	B	Hem bliuet macht so groet
127	B	Dat in egipten wilen een man	191	B	Waermen bestrijct ene masiere
128	B	Vor sine tafle voeden began	192	B	Van puluere van siere maniere
129	B	Soe dat niemenne dede onsochte	193	B	Niet gevenijns comter inne
130	B	Soe dat lust twe ionge brochte	194	B	No selfs spinter an die spinne
131	B	Ende een sijn ionc dede ginder	195	B	In grieken alse wi horen spreken
132	B	Een vandes goets mans kinder	196	B	Es een monster dar mede bestreken
133	B	Als die moeder om tetene quam	197	B	Men seget ons hens geen huus mede
134	B	Ende sie die mesdaet vernam	198	B	Eser een stuc van sinen lede
135	B	Scrude si tkint dar ombe ontwe	199	B	Die serpente en vlien dane
136	B	Ende en quam weder nembermee	200	B	Noch doetmen ons te verstante
137	B	Nae maniere van euerswine	201	B	Datmen met sinen puluere bestrijct
138	B	Ragen hem die tande sine	202	B	Seluer ende het dan goud blijft
139	B	Avsibena alse wijt horen	203	B	Vliegende vind men somege mede
140	B	Dat heuet staende .i. hoeft voren	204	B	Die god niet laet vut hare stede
141	B	Ende een ander anden steert	205	B	Verre varen om dese saken
142	B	Nv lopet hare nv lopet dare weert ⁸	206	B	Dat sijt al woeste souden maken
143	B	Windende na paelincs wise	207	B	Mar andere baseliscuse ic wane
144	B	Beide die hoeftde nutten spise	208	B	Vind men die comen vande hane
145	B	Beide striden si ende vechten	209	B	Diet weten wille lese hir voren
146	B	Pliniuse horic berechten	210	B	Daer mach hi die ¹⁰ materie hore
147	B	Dat hem na midwinter toget	211	B	Boa dats een serpent
148	B	Want het coude wel gedoget	212	B	In calabren eest bekent
149	B	Vorden cuccuc comet dats waer	213	B	Also alse solinius seget
150	B	Sine ogen sijn alse .i. vier claer	214	B	Die harde groet te wassene pleget
151	B	Ine vanter nemmee in .a.	215	B	Talre ierst es sijn doen
152	B	Nv hord vander .B. hir na	216	B	Dattet suget buffelen ende coen
153	B	Basilicus In latijn	217	B	Ende wert van haren melke soe vet
154	B	Mach in dietsch .i. coninc sijn	218	B	Dattet waest velethe bet
155	B	Want hets coninc bouen allen venine	219	B	Ende werd soe vtermaten groet
156	B	Dese ertsce plage pleget te sine	220	B	Dat nieman dar bestaen ter noet
157	B	Halfs voets lanc gespekert wit	221	B	Soe dat hi verwoest die lande
158	B	Op sijn hoeft so heuet dit	222	B	Van creaturen menegherhande
159	B	Spekelkine in diere gebare	223	B	Van enen serpente gewassen dus
160	B	Alse oft ene crone ware	224	B	Gescruiet ons jeronimus
161	B	Alle serpente sijn vor hem bloet	225	B	Dattie guede sinte ylaroen
162	B	Want hetse metten ademe doet	226	B	I. hoep hoes op climmen dede doen
163	B	Met op siene dodet den man	227	B	Bi goeds cracht sonder ander maniere
164	B	Wie dat andren ierst sien can	228	B	Ende verbernese met viere
165	B	Hi bliuet doet hoe soet si	229	B	Om dats hem di lide baden
166	B	Dus scriuet iacob van vitri	230	B	Dire mede waren verladen
167	B	Ende plinius doet ons verstaen	231	B	Plinius bescriuet al bloet
168	B	Niet allene macht verslaen	232	B	Datment vint alsoe groet
169	B	Den mensce mar al dat leuet	233	B	Die heilege ieste scriuet mede

234	B	Dat si <i>verswelgen in menge stede</i>	299	B	In asiene alse wijt lesen
235	B	.I. hert ofte ene coe	300	B	Vindmen vele diere van desen
236	B	Met enen swelgene daer toe	301	B	Carester alse solinus seget
237	B	Dus gedaen <i>serpint</i> alsic gome	302	B	Es .i. <i>serpent</i> dat te hebbene pleget
238	B	Dat wilen reguluse van rome	303	B	Achter horne alse die weder
239	B	In afriken sloech te doet	304	B	Het dect hem inden sande neder
240	B	Dat was soe vtermaten groet	305	B	Sonder sine horne alleine
241	B	Dat hondert voete ende xxx. mede	306	B	Soe comen vogele groet <i>ende</i> cleine
242	B	Hoge was scriuet die warhede	307	B	Ende wanen dar op raste ontfaen
243	B	Men brachte te rome sijn vel	308	B	Soe worden si <i>verbeten</i> saen
244	B	Ende sine rebben also wel	309	B	Het crupt na lampreiden maniere
245	B	Te siene dor wonderlijchede	310	B	Dese horne sijn <i>harde</i> diere
246	B	Gelijc datmen winnet stede	311	B	Men maecter af te messen hechte
247	B	Moestemen dat dier bestaen	312	B	Die comen ter taflen vor alle gerechte
248	B	Eerment mochte soe verslaen	313	B	Ende bringmer enech venijn naer
249	B	Berus dat es een serpent	314	B	So wert die hec swetende daer
250	B	Experimentator die bekent	315	B	Celidrus es een serpent
251	B	Seid dat met wispele die lamparde	316	B	Isidorus seid die bekent
252	B	Vten watere loect op die heide	317	B	Dat sijn venijn es soe quaet
253	B	Ende et dan met hare noet	318	B	Dattet dlant daert ouer gaet
254	B	Dit es wonder herde groet	319	B	Rieken doet in diere maniere
255	B	Ende dicke eest also gedaen	320	B	Also oft ware vanden viere
256	B	Eer die lampreide conde ontgaen	321	B	In water leuet <i>ende</i> opt lant
257	B	Datsi wert geuaen opt land	322	B	Hier coemt van d al te hand
258	B	Om dat dese redene es bekand	323	B	Dipfas sprecht iacob van vitri
259	B	Seget dit war <i>ende</i> solijn	324	B	Ende solinus die meester vri
260	B	Dat die lampreide draget venijn	325	B	Es so cleine een serpent
261	B	Nember en canicker in .B	326	B	Datment cumen met siene bekent ¹¹
262	B	Nv hord vord vander C.	327	B	Als menre op teerd men caent gesien
263	B	Cornuti dat sijn serpente	328	B	Nochtan wert hi gevenijn mettien
264	B	Dat seget solijn in oriente	329	B	Solinus die seid al bloet
265	B	Om datsi horne dragen	330	B	Dient bijt hi blijft van dorste doet
266	B	Dar si met steken <i>ende</i> iagen	331	B	Experimentator scriuet
267	B	Nochtan dragen si venijn	332	B	Van hem dire doet af bliuet
268	B	Daer liede af steruen ofte dar moet sijn	333	B	Datmen niet can gescouwen
269	B	Triakle toe salmense genesen	334	B	In sijn ansijn teken van rouwen
270	B	Van hem eest dat wi lesen	335	B	Draco seid iacob <i>ende</i> agustijn
271	B	Dat god liet desen <i>verbitten</i>	336	B	Dat onder alle diere di sijn
272	B	In egipten die ermiten	337	B	Es dalre meeste dise gelouet ¹²
273	B	Cameleo alse ysidorus seget	338	B	Ende enen cam opt houet
274	B	Es een serpent datte leuene pleget	339	B	Na sire groete es cleine sijn mond
275	B	Bider lucht al sonder eten	340	B	Venijn vet hi talre stond
276	B	Gespekelt eest also wi weten	341	B	Wien hi metten sterte bint
277	B	Nae die lacrece met voeten viere	342	B	Hijs doet twiueles twint
278	B	Scarp geclauwet <i>ende</i> quadertiere	343	B	Ia dolifant caens ontgaen
279	B	Lanc gesteert crum <i>ende</i> smal	344	B	Can hine binnen den sterte beuaen
280	B	Cromrugende naden kemel al	345	B	In steenrocken in duwiren
281	B	Nembermer luket die ogen	346	B	Es sijn wesen na sire maren
282	B	Sijn vel mach vele gedogen	347	B	Want sine nature es dar heet
283	B	Sijn buc heeft altoes niet in	348	B	Ja int lant darmenne weet
284	B	Traech alse die slecke meer no min	349	B	Es grote hitte vander sonnen
285	B	Bluets heuet vtermaten cleine	350	B	Want wine seden geweten connen
286	B	Sonder in die herte alleine	351	B	Den rechten drake wetet wel
287	B	Dies eest bloede in sinen moed	352	B	Dat om trent den tor babel
288	B	Want die coenheit leget int bloet	353	B	Dat wste babilonie heet
289	B	Sine varue caent verkeren	354	B	Dar sijn si so groet alsmen weet
290	B	Also ons die wise clerke leren	355	B	Merre dan xx cubitus
291	B	Dat selke varue ontfaet	356	B	Har ropen wi lesen dus
292	B	Also die stede es dert gaet	357	B	Veruart die liede dijt horen
293	B	Het laet hem den rauwen sliten	358	B	Hare opsien doet die liede verdoren
294	B	Mar sal hi iet van hem onbitten	359	B	Soe dat selc heft die vrese so groet
295	B	Hi moet steruen ombe dat	360	B	Dat hi blijft vanden opsiene doet
296	B	Hien hebbe .i. lauweren blat	361	B	Alsi out sijn wiltmen weten
297	B	Winter tide wonet in derde	362	B	Leuen si lange sonder eten
298	B	Lenten tide gaet sire verde			

363	B	Augustijn seid sonder liegen	427	B	Noch hebbe wi alle daer af wee
364	B	Datsi som wile in die lucht vliegen	428	B	D. gaet vte ende begint .E.
365	B	Want hare vlogele sijn een vel	429	B	Emoris seget solijn
366	B	Alsmen van vledermusen siet wel	430	B	Es .i. serpent ende sijn venijn
367	B	Ende dar hi henen maect sine vlucht	431	B	Heft selke cracht wien soet slaet
368	B	Dar ontsuuet hi die lucht	432	B	Dat hem al sijn bloet vte gaet
369	B	In sijn houet draget hi ouer een	433	B	Soe dats hem niet en twint bliuet
370	B	Dragontia den dieren steen	434	B	Ende dan es die mensce sciere ontluiet
371	B	Mar hine es altoes niwren toe goet	435	B	Want dars geen op staen nembermee
372	B	Ensi datmenne leuende vut doet	436	B	Ine vinde nember namen in E.
373	B	Sine tonge ende sine galle	437	B	Iaculum seget solijn
374	B	In wine gesoden met alle	438	B	Es .i. cleine serpintekijn
375	B	Ende dar mede bestreken dan	439	B	Ende also ofte .i. qua'eel quame
376	B	Sine lede eest wijf eest man	440	B	Ende dar af heuet die name
377	B	Dien die duule incubi	441	B	Dese lusen in die bomen
378	B	Quellen dien maket vri	442	B	Ende merken ende goemen
379	B	Aldus mach hi geuaen wesen	443	B	Hoe datsi geveninen mogen
380	B	Talre ierst moetmenne belesen	444	B	Ende comen onuersien gevlogen
381	B	Dar hi niet si van felre voere	445	B	Ipnale dat es een serpent
382	B	Dan slaetmen vor hem die tamboere	446	B	Solinus seid ons dijt kind
383	B	Dan waent hi horen den donderslach	447	B	Dat es van aspis geslachte
384	B	Want geen dier steruen mach	448	B	Dit serpent doet steruen sachte
385	B	Van dondre no van blixien mede	449	B	Wien soet bijt hine mach niet ontgaen
386	B	Dus veruarmenne ter stede	450	B	Hine moet in slape vallen saen
387	B	Soe bint hem dar op een man	451	B	Noe ropen no spreken no trecken
388	B	Ende doet hem danen dragen dan	452	B	Ne machgen nembermer gewecken
389	B	Dar hi wille in vremen lande	453	B	Dat hi ontwaket dar nae
390	B	Want dar af coemt hem dicke scande	454	B	Dus daen hadde Cleopatra
391	B	Want geraeken si ter wider zee	455	B	Tien tiden dat agustus verwan
392	B	Ende hi mach vliegen dan nemmee	456	B	Antonius haren man
393	B	Soe eest met hem reket saen	457	B	Die hare doetde met venine
394	B	Oec can mense anders wel vaen	458	B	Want hi verwonnen was ende de sine
395	B	Men nemt een calf ende doet hem wale	459	B	Si leidene in enen graue diere
396	B	Sine darne vte altemale	460	B	Ende nam serpente van deser maniere
397	B	Ende doet niebernes calcs al vul	461	B	Ende settense haren borsten an
398	B	Soe coemt die grote beeste dul	462	B	Ende ginc liggen bi haren man
399	B	Al dar staet onderset met staken	463	B	Ende nam al slapende dar hare leuen
400	B	Ende slindet al geel in sine kaken	464	B	Dus heft die roemsce istorie bescreuen
401	B	Else tcalf in sinen buc leget	465	B	Idrus seget ysidorus
402	B	Verhit dat calf alset pleget	466	B	Es in egipten in nilus
403	B	Ende dan wert drinkende die drake	467	B	Ende heuet scarpe dorne vele
404	B	Ende tcalf verhit bideser sake	468	B	Het gaet in cocodrillus kele
405	B	Soe dat hi binnen so ont steket	469	B	Daer hi leget ende slaept
406	B	Dat hem therte te sticken breket	470	B	Ende metter kele wide gaept
407	B	Draconopes es een serpent	471	B	Maer eerst heft hi hem beslegen
408	B	Else adelinus wel bekent	472	B	Met moderen dats sijn plegen
409	B	Starc groet ende sonder waen	473	B	Omdat sachte wesen sal
410	B	Indat ansichte else die maget gedaen	474	B	Ende die grote viand slinde al
411	B		475	B	Ende alst dan in die adren leget
412	B		476	B	Toget dien aerd dient pleget
413	B		477	B	Ende steect hem die darne dore
414	B	Daer die duuel hadde mede	478	B	Dan steruet dat ander in corter vre
414*	B	Bestaen hadde met siere behindechede	479	B	Ende crupet vte dan beneden
415	B	Onser irster moeder yeuen ¹³	480	B	Die liede swellet in allen leden
416	B	Else wi lesen noch in briuen	481	B	Diet besmet met venine
417	B	Want beda seget sonder waen	482	B	Coemes es dar af medicine
418	B	Dat dat serpent was gedaen	483	B	Sine leuere es goet else wijt weten
419	B	In dansijn gelijc der maget	484	B	Jegen der serpente beten
420	B	Ende hadde die vrouwe soe belaget	485	B	Idros wandelt in den broec
421	B	Dat si niet dan dansijn sach	486	B	Seget ons kiramidarium boec
422	B	Want dander lijf bedect lach	487	B	Ende es een serpent alsme seget
423	B	Met loueren ende met rieseren mede	488	B	Dat hem bouen watere terehtene pleget
424	B	Entie viand sprac daer ter stede	489	B	Enen steen draget binnen
425	B	Vten serpente ende loech	490	B	Dar ment ombe velt wiltmenne gewinnen
426	B	Soe dat hise bedroech	491	B	Ofte men doet dattene spuwet

492	B	Met worden ment soe verduwet	556	B	Soe genesmen in corten tiden
493	B	Met meneger name van goede	557	B	Die seker wille gaen ende wesen
494	B	Datten spuwet al doet noede	558	B	In steden darmen ontsiet van desen
495	B	Broder aelbrech spreec ¹ ouer een	559	B	Wriue sine blote lede
496	B	Dat hi selue prouede den steen	560	B	Met alsenen ende met rute mede
497	B	Else hi seget in een wijf.	561	B	Soe selne dese worme vlien
498	B	Die vol waters hadde dlijf.	562	B	Nv seldi namen in .p. besien
499	B	Hi gordene an har lichame	563	B	Pister spreect iacob van vitri
500	B	Daer si hadde die mesquame	564	B	Ende solinius die mester vri
501	B	Ende drie vingre alle dage	565	B	Es een serpent dat talre stonde
502	B	Sanc hare lichame sonder sage	566	B	Gapende gaet metten monde
503	B	Onthier ende dwater was gedaelt	567	B	Ende vter kelen gaet hem roec
504	B	Ende haer lichame gnoech gesmaelt	568	B	So wien soe dat wondert oec
505	B	Jegen reuma ende traende ogen	569	B	Hi swellet in dire gebare
506	B	Can hi sine cracht wel togen	570	B	Else ofte hi vol waters waren
507	B	Ende dits te louene wel	571	B	Ende moet also bliuen doet
508	B	I. gaet vte ende hir coemt .l.	572	B	Hi en hebbe triacle ter noet
509	B	Lacerta es een cleine serpent	573	B	Plateas also ons doet verstaen
510	B	Datmen in vele lande vind	574	B	Ysidorus ende lucaen
511	B	Vier voete heuet else wijt weten ¹⁴	575	B	Es een serpent dat sine vart
512	B	Ende sine tonge in tween gespleten	576	B	Ende sinen ganc heft achterwart
513	B	Sijn venijn es niet so swar	577	B	Dat es die nature sijn
514	B	Else menechs worms wet vorwar	578	B	Vreselijc sere es sijn venijn
515	B	Cleine ionckine si dragen	579	B	Nember vandicker in p
516	B	Somen boeken hortmen gewagen	580	B	Hort vor in R. ene ende nemmee
517	B	Datse die moeder alle verslaet	581	B	Rutela dat es een serpent
518	B	Tote enen dat hare ontgaet	582	B	Datmen vint in orient
519	B	Dat wrect op vader ende op moder ¹⁵	583	B	Aristotiles te wetene doet
520	B	Beide suster ende broder	584	B	Dat nuttelec es ende sere goet
521	B	In india horic gewagen	585	B	Want hi doet ons dat verstaen
522	B	Die .xxiiij. voete dragen	586	B	Dat apoticarise doen vaen
523	B	Van gedane scone ende claer	587	B	Ende houdent in hare ipoteken
524	B	Nv hort voert in .N. hir naer	588	B	Met crude die sire toe reken
525	B	Nadrix es een serpent	589	B	Maken si van hem spicie diere
526	B	Else lucaen ende ysidorus kent	590	B	Nuttelijc van meneger maniere
527	B	Met sinen venine maket onrene	591	B	Nember sone vandic des
528	B	Putten beken ende fonteine	592	B	Hort vort serpentes namen in S
529	B	Dart in luscet ende in leget	593	B	Salamandra es ene maniere
530	B	Deser seden nadrix pleget	594	B	Van serpentes die in den viere
531	B	Nadera es een serpent	595	B	Leuet daret niet en geet
532	B	Datmen in dietsce lant vint	596	B	Ja dat oec mede tfier versleet
533	B	Men bekentse beide clene ende groet	597	B	Plinius iacob ende adelijc
534	B	Sijn venij dat es die doet	598	B	Aristotiles ende solijn
535	B	Men hebber triacle ieghen	599	B	Seggen ende doen verstaen
536	B	Scone vel si te hebbene plegen	600	B	Dat na die lettere es gedaen
537	B	Selc es har blasen van mogentheden	601	B	Ysidorus spreect sine maniere
538	B	Men neme ene rode versce gesneden	602	B	Gaet vor alle geuenijnde diere
539	B	Ende doe die nadre blasen dar an	603	B	Plinius spreect men siets niet
540	B	Si sal vol bladre risen dan	604	B	Sonder alst sere regens pliet
541	B	Nemt oec .i. swert scone ende claer	605	B	Sijn spu dats vter maten quaet
542	B	Ende laetse dar op blasen dar	606	B	Eest datter een minsce in gaet
543	B	Dat swert ontverwet altegadere	607	B	Hem ontvallet al sijn haer
544	B	Dit es die macht vander nadre	608	B	Op bome clemmet ende dar
545	B	Worde een man inden vote gebeten	609	B	Veninet die vrucht dire af bit
546	B	Tfenijn loept op waert else wijt weten	610	B	Hi moet steruen in corter tijt
547	B	Ende omtrent des menscen lede	611	B	Vallet in dwater hi bliuet doet
548	B	Ende comet ter herten mede	612	B	Diere af nvt clene oft groet
549	B	Soe valt die minsce neder doet	613	B	Men vind erande maniere
550	B	Dat doet sine hette groet	614	B	Van salamandre die leuen in vire
551	B	Die hir af gebeten wert	615	B	Ende hebben wolte ofte har
552	B	Men hange hem thoest neder waert	616	B	Daermen af segt ouer war
553	B	Soe moet tfenijn inden voet bliuen	617	B	Datmenre gordele ende cledere af maect.
554	B	Want sine nature wille cliuen	618	B	Die nembermeer geen brant gesmaect.
555	B	Ende men sal die bete vt sniden	619	B	Men seit vanden paus alexandre
			620	B	Dat hi van ere salamandre

621	B	Hadde een cleet alst lelec was	686	B	Solinus segt dijt bekent
622	B	Warpment int fier sijt seker das	687	B	Dat int ansijn sonder waen
623	B	Soe <i>quamet</i> vt scone ende claer	688	B	Sere subtilec es gedaen
624	B	Broder aelbrecht seit vor waer	689	B	Ende heeft enen verknecten stert ¹⁷
625	B	Dat hire af een gordel sach	690	B	Die sere scarp es achter wert
626	B	Ende dat vor hem int vier lach	691	B	Die es gevenint tallere stont
627	B	Alst geluetde dede ment vt	692	B	Ende cromptene alster mede wont
628	B	Ongescaet haer ende hut	693	B	Ende tallen tiden poget ende pijn
629	B	Solinus die seid dar toe	694	B	Hoet den mensce dar mede geuenijnt
630	B	Salamnadre en hi noe soe	695	B	Wien meent dan dit scorpioen
631	B	Alle dragen si also wi kinnen	696	B	Dan den orscalc die sijn doen
632	B	Ende hebben eiere gelijc hinne	697	B	Altoes geset heft ende poget
633	B	Stellio spreect isidorus	698	B	Hoe hi dat scoenste buten toget
634	B	Es bedi geheten dus	699	B	Met smekene met sconen gelate
635	B	Om dat es al oppenbare	700	B	Maer also een gaet dan sire strate
636	B	Gelijc oftet gesterret ware	701	B	Stect hi die tonge vt naden man
637	B	So war soe scorpioen dat siet	702	B	Ende visier ho hi best can
638	B	Hets veruaert ende het vliet	703	B	Hem gedoen scennesse ende scade
639	B	Sijn venijn es van fellen done	704	B	Met sinen geuenijnden rade
640	B	Mar dat vlesch vanden scorpione	705	B	Die geuenijnt es met scorpioens slage ¹⁸
641	B	Gewreuen ende dar op gebonden	706	B	Leuet tote anden derden dage
642	B	Genset in corten stonden	707	B	Psilli sijn erande liede
643	B	Stellio gedronken in wine	708	B	Die om gewijn ende miede
644	B	Ende daer mede gedwegen in scine	709	B	Venijn sugen vten wonden
645	B	Doet die lelike smette vt gaen	710	B	Dese brachten in ouden stonden
646	B	Also ons meesters doen verstaen	711	B	In italien om beiach
647	B	Scaura draget oec venijn	712	B	Menech dier dar venijn an lach
648	B	Iacob seget ende solijn	713	B	Doe brachten si scorpione int lant
649	B	Alst out es dattet wert blent	714	B	Mar si storuen al te hant
650	B	Ende alst sine faute kent	715	B	Doch heftmenre scorpione gesien
651	B	Soket enen wech dar een gat steet	716	B	Die nimene te scadene en plien
652	B	Datten westen henen geet	717	B	Mense die van scorpione
653	B	Daer staet voren ende siet	718	B	Gequetst es in enegen doene
654	B	Ende also die sonne te risene pliet	719	B	Drinke sine asscen dan in wine
655	B	Dan verneuwet eer iet lanc	720	B	Hi geneest vanden venine
656	B	Dan sien ander sonnen ganc	721	B	Scorpio erde tetene pleget
657	B	Mensce al bestv worden blent	722	B	Also ons experimentator seget
658	B	Kere dijn herte in orient	723	B	Eest datment in olien versmort
659	B	Daer die vraie sonne riset	724	B	Bringt ment dan ter sonnen vord
660	B	Al bestu leec du werds geweset	725	B	Ende menre op giet aisijn dan
661	B	Du salst van hem ontfen dijn licht	726	B	Hi genest ende leeft vort an
662	B	Die nine doet dan altoes richt	727	B	Van .S. ne vindic nemmee
663	B	Situla die draget venijn	728	B	Nv hort vort namen in t ¹⁹
664	B	Also ons seget iacob ende solijn	729	B	Tortuca es der tortuen name
665	B	Een serpent en bore groet	730	B	Een lelijc dier ende onbequame
666	B	Dient steet blijft van dorste doet	731	B	Ende es onder serpente getelt
667	B	Hets trager danmen vind iet el	732	B	Omdat si cruept achter tfelt
668	B	Maer het heft so sconen vel	733	B	Ende leget tusscen .ij. sterke scilde
669	B		734	B	Die hare geue die nature milde
670	B		735	B	Die men qualijc mach dor slaen
671	B		736	B	Hare hoeft es na die padde gedaen
672	B		737	B	Gestert es si also dat scorpioen
673	B		738	B	Eier legetse also hinne doen
674	B		739	B	Ende die niet gesont en sijn
675	B	Wien soet steet hine caent verwinne	740	B	Leuende es si sonder venijn
676	B	Hine verderft van dorste binnen	741	B	Maer doet also ambrosius seget
677	B	Sirene sijn serpente mede	742	B	Die tert dar lindinie leget
678	B	Van vtermaten groter snelhede	743	B	Oft har herte wert gepint
679	B	Experimentator die ontbint	744	B	Want hi bliuet geuint
680	B	Datmense in arabie vint	745	B	Tarans dat es een serpent
681	B	Ende sijn snelre dan parde	746	B	Also ons plinius doet bekent
682	B	Some vligen si harre varde	747	B	Van geslachte van scorpione
683	B	Har venijn heeft macht so groet	748	B	Ende vlieget na sinen doene
684	B	Eermens geuoelt es men doet	749	B	Want dien steet hi bliuet doet
685	B	¹⁶ corpio dat es een serpent			

750	B	Hine hebbe triacle te sine noet	815	B	Dit serpent wert sere groet
751	B	Ende dartoe andre medicine	816	B	Ende doet alsamen siet grote noet
752	B	In italien pleget te siene	817	B	Beide besten ende man
753	B	Mar sonder venijn sijn si bekint	818	B	War dat comen mach dar an
754	B	Die quade sijn in orient	819	B	Vander .t. spreke nember nv
755	B	Die mogen leuen sonder sage	820	B	Hort ene name vort in V.
756	B	Sonder eten twintech dage	821	B	Uipra seget iacob vitri
757	B	Men sal doet slaen dat tarant	822	B	Ende isidorus dat si
758	B	Ende laet in olie rotten te hant	823	B	Een serpent vander nature
759	B	Die olie dat es medicine	824	B	Alst noten sal dese creature
760	B	Vraie ende goet vandien venine	825	B	Die sie gaet van groter hitte
761	B	Tusis es een serpent horic lien	826	B	Ende die hie hi siet ditte
762	B	Hets omtrent pauie in lombardien	827	B	Stect sijn hoeft in haren mont
763	B	.VI. voete ofte .vij. gemeine	828	B	Dan bit sijt hem af tiere stont
764	B	Achter grof vore cleine	829	B	Ende ontfet ionge dar mede
765	B	Scarp es sijn stert ende niet cranc	830	B	Ende als comen te riephede
766	B	Omtrent ere palmen lanc	831	B	Soe scoren si der moder siden
767	B	Gelijc den palinc crupet wel	832	B	Ende comen vort in corten tiden
768	B	Ende hets vtermaten snel	833	B	Driehande dinc vintmen in desen
769	B	Verre spronge soe caent geuen	834	B	Ende hare beete es sonder genesen
770	B	Ende altoes heuet thoetf geheuen	835	B	Har inadren sijn goet ende fijn
771	B	Ende doet altoes nimanne quaet	836	B	Jegen alrehande serpent venijn
772	B	En si datment swarlike bestaet	837	B	Doet ons plinius te wetene wel
773	B	Op den rugge heuet .ij. rode streken	838	B	Experimentator segt har vel
774	B	Die met varuwen sijn bestreken	839	B	Dat si te saisoene af doet ²⁰
775	B	Die doen rotten dat vlesch vandesen	840	B	Es den tanden ende ogen goet
776	B	Ende nuttent alse wijt lesen	841	B	Gesoden in goeden wijn
777	B	Beide in dranken ende in aten	842	B	Har smere maect donker ogen fijn ²¹
778	B	Want hets er goet toe vtermaten	843	B	Twil dat sider moder versliten
779	B	Tirus sprect iacob van vitri	844	B	Sprect plinius in sire viten
780	B	Ende liber rerum dar bi	845	B	Hi sprect dus in sire tale
781	B	Es een serpent heet also	846	B	Vipera drageter xx te male
782	B	Omtrent dlant van ierico	847	B	Ende en wrept nember dan .i. te samen
783	B	Ende om trent die iordane	848	B	Soe dat dandre dar af vergramen ²²
784	B	Gerne pleget te bestane	849	B	Die binnen der moder sijn besloten
785	B	Vogle ende oec die eiere mede	850	B	Ende scoren met haren roten
786	B	Die verteret oec telker stede	851	B	Der moder ontwee der siden
787	B	Dit vlesc eest hir af datmen bringet	852	B	Ende comen in corten tiden
788	B	Ende met andren specien minget	853	B	Lettel serpente vintmen so fel
789	B	Daermen triacle af. maect	854	B	Nochtan es sachter niet el
790	B	Die doet dat al venijn slaet	855	B	Jegen die soe gene hi
791	B	Selke seggen dat dit dier	856	B	Sente basilius scriuet mi
792	B	Fel was ende ongier	857	B	Alsoe es ouer ene siede
793	B	Allen lieden ende pinlijc sere	858	B	Hi wispelt na ende wert blide
794	B	Vor die passie van onsen here	859	B	Else hise geuoelt bi hem sijn
795	B	Soe datmen een dat felste vinc	860	B	Dan spuwet hi vt sijn venijn
796	B	Doe ihesus anden cruce hinc	861	B	Ende ontfet met groter minnen
797	B	Ende men hinct hem ter siden	862	B	Sine liue veitnoetinnen
798	B	Vorwart mer tallen tide	863	B	Onsalech dorper groeniart
799	B	Metter cracht van ihesus bloede	864	B	Scaemdi dattu heues onwart
800	B	Quam ons dat venijn te goede	865	B	Sonder redene sijn wijf.
801	B	Triacle eest ende medicine	866	B	Lere an dit felle dier kaitijf
802	B	Jege alrehande venine	867	B	Dat sijn venijn vor hem spuwet
803	B	Sonder iegen tyrus venijn	868	B	Alst hem an sijn genoet vernuwet
804	B	Dat tyrico heet in latijn	869	B	Doe der goeder liede raet
805	B	Sijn vel doet af na sine sede	870	B	Laet varen dine felheit quaet
806	B	Ende verioget hem dar mede	871	B	Sie houesc ende van bliden sinne
807	B	Tolatus alse liber rerum seget	872	B	Ende deile hare weder dine minne
808	B	Es een worm die te siene pleget	873	B	Hier inder serpente boec
809	B	In menegen lande al omtrent	874	B	Haddicker in minen onder soec
810	B	Ende als hi wast wert hi serpent	875	B	Mer vonden ic hadse bescreuen
811	B	Lent worm heetment alsict kinde	876	B	Nv salic die redene geuen
812	B	Om dat wast vter linde	877	B	Vanden wormen groet ende cleine
813	B	Ende vertert den boem met allen	878	B	Ende tiersten spreken in gemeine
814	B	Binnen dat hi moet vallen			

De rubricator heeft op verscheidene plaatsen in rode inkt correcties aangebracht. In boek VI wordt daar op de bestemde plaatsen op gewezen. In het boek over edelstenen is o.a. de lombarde van de Berillus in rood over de zwarte majuskel van de kopiist heengeschreven.

Gaspar, C. en Lyna, F., *Les principaux manuscrits à peintures de la Bibl. Royale de Belgique I*. Paris, 1937. 282-284, pl. 59b.

Lieftinck, G., 'Drie handschriften uit de librije van de abdij van Sint-Bernards opt Schelt.' In: *TNTL* 69 (1952). 1-30.

MNW 10, 923.2

Aantekeningen van J.F. Willems (?):

Dit Handschrift bevat: (100 feuillets à ...).

- 1: Jacob van Maerlants Naturen blome of Bestiaris;
- 2: Een calender dergelijke men bij de meeste exemplaren van opgemeld werd vindt;
- 3: Als schutblad eene Akte waer Godefridus de Brabantia D(...) de Arscot en de Virson mede Zijn Zegel heeft aengehangen.

en 4: Eenige losse gedichten op het eerste en het laatste blad. Waerschijnlijk is dit handschrift in de 13e eeuw en zeker nog voor het jaar 1322 geschreven, daer men in het calender onderscheidene aantekeningen van de jaren 1322, 1326, 1328 enz. van eene latere hand geschreven vindt, en ook het geschrift zulks doet gelooven. Het is geheel compleet. Het laatste of achterste schutblad bevat op de voorzijde eenige losse gedichtjes, waeronder een beginnende met de woorden Aren ende Werdeghe enz. hetwelk men bijna woordelijk, doch in een latere taal, terugvindt in de gedichten van De Rouere die omtrent 1460 schreef (zie mijne verhandeling D.1. bl. 204)

Ditzelfde schutblad diende vroeger tot één band, bevattende 3 handschriften, namelijk, de Rijmbijbel en de naturenbloeme van van Maerlant en eene nederduitsche berijmde vertaling van de Roman de la Rose, te zamen door mij gekocht in april 1825 en afkomstig uit de abtdij van St Bernard ad Sculdim, hebbende ik de zelve, om de aanmatige dikte, afzonderlijk laten inbinden.

¹ Waarschijnlijk is 'u' een vergissing voor 'n'.

² De kopiist heeft zich hier in de woordvolgorde vergist; hij heeft geschreven: 'Dat venijn coemd van allen = hen.'

³ Ook hier heeft de kopiist een woordvolgordefout moeten corrigeren: 'In irlanc als hord = men.'

⁴ de abbreviatuur in 'dlant' is in rode inkt aangegeven. Aanvankelijk stond er 'vervoruen'; met rode inkt is er een haaltje aan de 'v' toegevoegd waardoor 'verworuen' is ontstaan. Het perkament vertoont op deze plaats een gaatje.

⁵ Handschrift: Verneuwet dogen ende die ~~rute~~ rute

⁶ Handschrift: Aspis es een serpent ~~bekent~~ gedaen

⁷ Handschrift: In deen ore steect / den steert = dan

⁸ Verwijs geeft de varianten van V, A en B op L voor zover deze van L afwijken. Zijn opgave van de variant op deze versregel bij B suggereert, dat deze eindigt zoals L eindigt, nl. op 'waert.' De regels 141 en 142 rijmen dan echter niet. Omwille van het rijm los ik de abbreviatuur op met 'weert'

⁹ Gaatje in het perkament; de kopiist heeft hiermee rekening gehouden. Zie ook noot bij vs 058.

¹⁰ Handschrift: Daer mach hi materie hore die. Een verwijsteken geeft de plaats van het vergeten woord aan.

¹¹ In het handschrift zijn de verzen 325 en 326 omgewisseld. De kopiist heeft zijn fout hersteld, door in de linkermarge met de letters .b. en .a. aan te geven hoe de juiste volgorde van de regels moet zijn. Verwijs maakt hiervan in zijn variantenapparaat of aantekeningen geen melding.

¹² Handschrift: Es dalre meeste di'se ~~leret~~ gelouet; lees voor 'dise' → 'dies'.

¹³ Een slordige passage: de verzen 411-413 ontbreken in B. Vers 414 mist het rijmwoord op 'gedaen' van vers 413 van de andere handschriften. Dit rijmwoord is verhuisd naar 414*, een regel die ingelast moet worden om vanaf 415 de noozakelijke parallellie met de andere handschriften te verkrijgen.

¹⁴ Handschrift: Vier voete heuet als wijt ~~horen~~ weten; fol. 70v is in de bindbreedte gerestaureerd met een strook papier. Van ver doorlopende versregels zijn daardoor de letters van de laatste woorden vaak onleesbaar geworden. Mogelijk dat deze restauratie nog niet had plaatsgevonden toen Verwijs het handschrift raadpleegde; ik neem op zijn gezag aan, dat het laatste woord van dit vers 'weten' is.

¹⁵ Deze versregel is de laatste van een katern. Onder in de marge is als custode bijgeschreven: Beide suster ende broeder; in dit katern hebben de lombarden die een nieuw serpent markeren een vaak nauwelijks zichtbare representant. In het katern dat hierop volgt zijn de representanten weggelaten. Dat heeft er in één geval, nl. bij 'scorpio', toe geleid, dat de lombarde ongevuld is gebleven.

¹⁶ Het handschrift laat enige ruimte zien voor de niet uitgevoerde lombarde aan het begin van dit nieuwe gedeelte. Geen representant. Vermoedelijk veronachtzaamd, omdat deze regel het laatste vers is van fol.71v, kolom b. Zie ook de opmerkingen over dit verschijnsel bij vers 465 van codex L.

¹⁷ De lange 's' en de 't' vallen zowat samen.

¹⁸ 'slage' is ondergeplaatst eind volgende regel.

¹⁹ 'tortuen name' in rode inkt geschreven; het perkament, lijkt het wel, heeft op deze plaats enigszins gevloeid.

²⁰ De vss 839-845 hebben enige schade ondervonden van de blauwe kleurstof van de initiaal waarmee op fol.73r het boek van de insecten aanvangt. De tekst is echter overal duidelijk leesbaar.

²¹ 'fijn' is eind volgende regel geplaatst.

²² Handschrift: '~~be~~ken', met op het einde van de volgende regel '(sloten'.